

BORBA PROTIV NEDOZVOLJENE TRGOVINE I INSPEKCIJSKI NADZOR

2,00

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Usvojiti Nacionalni program za suzbijanje sive ekonomije za period 2022-2025. i prateći Akcioni plan za sprovođenje ovog programa 2022-2023.	2021	√		
Nastaviti sa izgradnjom kapaciteta republičkih inspekcija zapošljavanjem novih inspektora, kao i poboljšanjem kako uslova rada tako i materijalne nadoknade inspektora.	2021		√	
U cilju povećanja efikasnosti kaznenog sistema prema nedozvoljenoj trgovini, uvesti specijalizaciju sudija za prekršaje u materiji suzbijanja sive ekonomije i praćenje rada prekršajnih sudova u tom procesu.	2019		√	
Unaprediti sistem fiskalnog opterećenja za preduzeća koja posluju u Republici Srbiji izradom registra važećih naknada, u cilju dalje kontrole parafiskalnih nameta.	2018			√
Uspostaviti sistem izveštavanja o merama i efektima Planova aktivnosti (hodograma), a rezultate kontrola komunicirati sa zainteresovanim stranama iz privrede	2021		√	
Propisati i sprovesti brz i efikasan postupak regulisanja skladištenja zaplenjene robe između javnog i privatnog sektora.	2021			√
Razviti sistem naprednih analitičkih metoda za korišćenje podataka dobijenih iz e-fiskalizacije, a rezultate obrađenih podataka redovno objavljivati.	2022		√	
Podržati punu implementaciju Zakona o elektronskom fakturisanju i povezanih podzakonskih akata u skladu sa planiranom dinamikom.	2022	√		
Održati kontinuitet procesa unapređenja uvoznih i izvoznih procedura.	2021		√	

STANJE

Umesto potpunog oporavka nakon završetka dvogodišnje globalne krize izazvane pandemijom iz 2020. godine, 2022. godinu je obeležila nova globalna kriza koja je nastala kao posledica sukoba u Ukrajini. Rastuća neizvesnost, inflacija i energetska kriza usmerile su fokus državnih organa na očuvanje privredne aktivnosti i životnog standarda građana.

Kao posledica izmenjenih globalnih okolnosti i tome prilagođenih prioriteta ekonomske politike, kao i dugog perioda funkcionisanja Vlade u tehničkom mandatu tokom prošle godine, odložene su aktivnosti vezane za usvajanje novog Programa za suzbijanje sive ekonomije 2023–2025. godine koji je usvojen tek u martu 2023. godine, da bi početkom juna 2023. bio usvojen i prateći Akcioni plan za sprovođenje Programa za suzbijanje sive

ekonomije 2023-2024. godine.

POBOLJŠANJA

U decembru 2022. godine formiran je nov saziv Koordinacionog tela za suzbijanje sive ekonomije, koje je prvi put uspostavljeno 2015. godine sa zadatkom da koordinira rad svih organa državne uprave i usmerava aktivnosti koje se odnose na pripremu, reviziju i implementaciju Programa za suzbijanje sive ekonomije, sa pratećim Akcionim planom. Kao i u prethodnom sazivu, u okviru Koordinacionog tela za suzbijanje sive ekonomije formiran je nov sastav Stručne grupe, koja pruža stručnu podršku Koordinacionom telu u pripremi Programa sa pratećim akcionim planom, prati i koordinira sprovođenje mera i aktivnosti iz akcionog plana. Istovremeno, u decembru 2022. godine formiran je i nov saziv Koordinacione komisije za usklađivanje, odnosno

koordinaciju inspeksijskog nadzora.

Nakon kraćeg odlaganja, Vlada Republike Srbije je u martu 2023. godine usvojila Program za suzbijanje sive ekonomije 2023-2025. godine, koji je u procesu izrade, usaglašavanja i usvajanja od maja 2021. godine. Novim Programom su određene 23 mere za postizanje tri prioriteta cilja – (1) jačanje kapaciteta inspekcija i prekršajnih sudova, (2) unapređenje postupka poreskog nadzora i prijave i (3) fiskalno i administrativno rasterećenje legalnog poslovanja. Nakon usvajanja novog Programa, u junu 2023. godine usvojen je i Akcioni plan za sprovođenje Programa za suzbijanje sive ekonomije 2023-2024. godine, sa precizno definisanim merama koje će se sprovoditi do kraja 2024. godine u svrhu ispunjenja postavljenih ciljeva. Zamisao je da se primenom svih mera iz Programa za suzbijanje sive ekonomije i pratećeg Akcionog plana udeo sive ekonomije u privrednoj aktivnosti u Srbiji, koji je prema nedavnim istraživanjima u prethodnih pet godina u padu sa 14,9 na 11,7% BDP-a, smanji na 10% BDP-a do 2025. godine.

Koordinaciona komisija za usklađivanje, odnosno koordinaciju inspeksijskog nadzora Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu nastavila je sa redovnim aktivnostima u cilju poboljšanja inspeksijskih kontrola. Odlukom o obrazovanju novog saziva Koordinacione komisije iz decembra 2022. godine, preciznije su definisani njeni zadaci u cilju vršenja obuhvatnijeg i delotvornijeg inspeksijskog nadzora i izbegavanja preklapanja i nepotrebnog ponavljanja nadzora.

Rad većine republičkih inspekcija se odvija putem informacionog sistema elnspektor, koji je u 2022. godini proširen za još dve inspekcije i trenutno je kroz njega uključeno 36 od ukupno 43 republičke inspekcije. Po broju obavljenih nadzora kroz elnspektor u 2022. godini prednjačila je Tržišna inspekcija, koja je ostvarila čak 42,3% od ukupnog broja obavljenih nadzora. Ažurirane kontrolne liste i obrasci u skladu sa kojima se obavlja inspeksijski nadzor se redovno objavljuju na sajtu www.inspektor.gov.rs, što pruža mogućnost privrednicima da se na jednostavan način upoznaju sa uslovima za poslovanje u skladu sa propisima.

Nastavilo se sa daljim proširenjem funkcionalnosti Jedinostvenog kontakt centra za prijavljivanje neregularnosti republičkim inspekcijama, koji je od marta 2020. godine u

upotrebi kao jedinstvena kontakt tačka za podnošenje predstavi iz oblasti inspeksijskog nadzora i pritužbi na rad službenih lica inspekcija. Kontakt centar je od uvođenja imao brojna poboljšanja i proširenja funkcionalnosti, povezan je sa inspekcijama lokalnih samouprava i informacionim sistemom elnspektor, što sve značajno pojednostavljuje proceduru prijave neregularnosti.

Nakon odlaganja i prelaznog perioda, primena novog sistema fiskalizacije započela je 1. maja 2022. godine, istovremeno kada je započela i obavezna primena elektronskog fakturisanja unutar javnog sektora (G2G) i privatnog sektora ka javnom (B2G). Sistem za elektronsku razmenu faktura (e-faktura) je u punoj primeni od 1. januara 2023. godine, kada je otpočela obaveza izdavanja i čuvanja elektronskih faktura i u transakcijama između subjekata privatnog sektora (B2B). Primena e-fiskalizacije i e-faktura, kao važnih alata u borbi protiv sive ekonomije, predviđaju korišćenje modernih tehnologija u cilju digitalizacije evidentiranja prometa, elektronske razmene faktura i jednostavnije i efikasnije kontrole državnih organa.

U pogledu aktivnosti na unapređenju uvoznih i izvoznih procedura, od 2019. godine sprovodi se projekat Svetske banke „Unapređenje trgovine i saobraćaja zapadnog Balkana uz primenu višefaznog programskog pristupa“, gde bismo istakli potkomponentu projekta „Izrada i implementacija Nacionalnog jednošalterskog sistema“ (National Single Electronic Window). Implementacijom Nacionalnog jednošalterskog sistema predviđeno je da će privrednici moći da preko jednog portala elektronski podnose i dobijaju sva dokumenta od strane državnih organa koja su potrebna za obavljanje spoljnotrgovinskih aktivnosti, što će omogućiti brže i efikasnije obavljanje spoljnotrgovinskog prometa. Očekuje se da informacioni sistem za Nacionalni jednošalterski sistem bude u potpunosti operativan u decembru 2025. godine.

PREOSTALI PROBLEMI

U okviru daljeg unapređenja funkcionalnosti informacionog sistema elnspektor, istakli bismo važnost povezivanja svih inspekcija i neophodnost uspostavljanja funkcionalnosti za razmenu informacija između sistema Poreske uprave i Uprave carina sa sistemom elnspektor. Takođe, neophodno je izmeniti Zakon o prekršajima, kako bi se stvorila zakonska osnova za razmenu predmeta u

elektronskoj formi između sistema elnspektor i sistema prekršajnih sudova (SIPRES), što bi značajno povećalo efikasnost rada na postupcima.

Članovi Koordinacione komisije za inspeksijski nadzor su nakon održane redovne sednice u martu 2023. godine konstatovali da je stanje u inspeksijskim službama Srbije alarmantno, zbog čega je sa Vladom Republike Srbije usaglašeno da se u narednom roku izmene odredbe Zakona o inspeksijskom nadzoru, čime bi se rešio veliki deo postojećih problema. Najveći problem u inspeksijskim službama je i dalje nepovoljna starosna struktura, budući da je prosečna starost inspektora u Srbiji 59 godina. Drugi veliki problem je nedovoljan broj inspektora, uzimajući u obzir činjenicu da se popunjenost državnih inspekcija kreće između 30% i 70%. Nedovoljnu popunjenost inspeksijskih kapaciteta dodatno otežava činjenica da će u toku 2023. godine biti penzionisano više od 160 republičkih inspektora. Prethodni Akcioni plan zapošljavanja novih inspektora na državnom nivou 2019-2021. je ostvaren na nivou od samo 50%, usled složenih i dugotrajnih procedura zapošljavanja i nedovoljne atraktivnosti inspeksijskih poslova. U tom pogledu, aktivnosti na obezbeđenju adekvatnog broja novih inspektora i neophodne opreme, kao i unapređenju sistema procene učinka radi povećanja efikasnosti i primanja inspektora i dalje treba da ostanu na vrhu

prioriteta.

Javni elektronski registar i portal sa važećim taksama i naknadama posle dugogodišnjeg odlaganja nije uspostavljen, a neophodan je kao jedan od značajnih elemenata predvidivosti uslova poslovanja i destimulacije aktivnosti nelegalne trgovine.

Sistem izveštavanja o rezultatima implementacije usvojenih hodograma za kontrolu nelegalne trgovine u određenim sektorima/robe još uvek nije finalizovan, a zainteresovane strane nemaju podatke o ostvarenim rezultatima kontrola.

Jedna od najznačajnijih preventivnih mera je adekvatan sistem kažnjavanja nelegalne trgovine, te je i dalje potrebno poboljšati efikasnost međusobne komunikacije kontrolnih organa i sudova, kao i izvršiti specijalizaciju sudija za prekršaje u materiji suzbijanja sive ekonomije i ispratiti rad prekršajnih sudova u tim postupcima.

Efikasan sistem za skladištenje zaplenjene robe nije propisan u proteklom periodu. Usled nedovoljnih skladišnih kapaciteta u državnom vlasništvu i nepostojanja procedura da se za potrebe skladištenja zaplenjene robe iskoriste kapaciteti u privatnom vlasništvu, aktivnosti inspeksijskih organa su ograničene.

PREPORUKE SAVETA

- Dosledno sprovoditi Program za suzbijanje sive ekonomije 2023-2025. godine, sa pratećim Akcionim planom za sprovođenje Programa za suzbijanje sive ekonomije 2023-2024. godine.
- Nastaviti sa izgradnjom kapaciteta republičkih inspekcija zapošljavanjem novih inspektora, kao i poboljšanjem kako uslova rada tako i materijalne nadoknade inspektora.
- U cilju povećanja efikasnosti kaznenog sistema prema nedozvoljenoj trgovini, a u skladu sa Akcionim planom za sprovođenje Programa za suzbijanje sive ekonomije 2023-2024. godine, uvesti specijalizaciju sudija za prekršaje u materiji suzbijanja sive ekonomije i praćenje rada prekršajnih sudova u tom procesu.
- Unaprediti sistem fiskalnog opterećenja za preduzeća koja posluju u Republici Srbiji izradom javnog, elektronskog registra važećih taks i naknada, u cilju kontrole parafiskalnih nameta i veće transparentnosti poslovanja.
- Uspostaviti sistem izveštavanja o merama i efektima Planova aktivnosti (hodograma), a rezultate kontrola komunicirati sa zainteresovanim stranama iz privrede, u skladu sa Akcionim planom za sprovođenje Programa za suzbijanje sive ekonomije 2023-2024. godine.

- Propisati i sprovesti brz i efikasan postupak regulisanja skladištenja zaplenjene robe između javnog i privatnog sektora.
- Održati kontinuitet procesa unapređenja uvoznih i izvoznih procedura.